Наукові перспективи
Видавнича група

ЖУРНАЛ
Національні інтереси
України

Творимо переможне
майбутнє України разом

3(8)
2025

Військова академія (м. Одеса)

Видавнича група «Наукові перспективи»

Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління

«Національні інтереси України»

№ 3(8) 2025

2025

Military Academy (Odesa)

Scientific Perspectives Publishing Group

All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration

«National interests of Ukraine»

№ 3(8) 2025

2025

ISSN 3041-1793 **Online**

УДК **0/3+7/8]:001.31](477)(051)**

DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1793-3(8)

“Національні інтереси України”: науково-практичний журнал. 2025. № 3(8) 2025. С. 1230.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України #1415 від 02.10.2024 журнал включений до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, спеціальності: 081 Право; 281 Публічне управління та адміністрування; 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності); 051 Економіка; 052 Політологія

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.12.2024 № 1721 журналу присвоєно категорію "Б" зі спеціальностей: К1 Державна безпека; К2 Безпека державного кордону; К6 Забезпечення військ (сил)

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 10.03.2025, № 5/3-25)

Програмні цілі науково-практичного журналу “Національні інтереси України” (далі – журнал): публікація оригінальних наукових статей із найактуальніших питань національної безпеки, публічного управління та адміністрування, права, економіки і політології України, зарубіжних країн для розвитку, удосконалення української національної науки та освіти; організація наукових дискусій

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible та до міжнародної пошукової системи Google Scholar

Рік заснування: 2024.

Журнал виходить раз на місяць

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії:

Кириленко Володимир Анатолійович - *доктор військових наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, Начальник управління організації військової освіти Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу ЗСУ, полковник (Київ, Україна)*

Почесний редактор:

Романенко Євген Олександрович - *доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління», полковник (Київ, Україна)*

Припута Н.В., Рудик М.М. **1060**
СТАН РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Серьогіна Н.О., Куліда І.М. **1073**
НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ БОЙОВОГО СТРЕСУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

РОЗДІЛ «Політологія»

Балановський Я.М., Бержанір А.Л. **1084**
АНАЛІЗ БЕЗПЕКОВИХ АСПЕКТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Бондар Є.Н. **1095**
ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИВЧЕННІ ФЕНОМЕНУ

Булгаков Д.О. **1104**
РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УПРАВЛІННІ КОМУНІКАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ТА ВПЛИВ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ

Дерев'янко С.М., Москалюк М.Ф. **1114**
ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ФОРМУВАННЯ БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКОГО ОБОРОННОГО СОЮЗУ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Коваль О.М., Фастовець Н., Букорос Т.О., Кипич І.В. **1123**
ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кузнецов Д.В. **1131**
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ломака І., Мікадзе С. **1141**
ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Новоскольцева Л.О., Бринчак С.П. **1155**
ВИКОРИСТАННЯ М'ЯКОЇ СИЛИ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

РОЗДІЛ «Політологія»

УДК 321.7

https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3(8)-1084-1094

Балановський Ярослав Михайлович кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, тел.: (04744) 3-45-82, https://orcid.org/0000-0003-2323-5956

Бержанір Анатолій Леонідович кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, тел.: (04744) 3-45-82, https://orcid.org/0000-0002-3224-5008

АНАЛІЗ БЕЗПЕКОВИХ АСПЕКТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті розкрито особливості безпекових аспектів ліберальної демократії як моделі державного управління. Обґрунтовано необхідність застосування деякого запобіжника від впливу на цю модель соціальної спільності, позначеної Аристотелем терміном «метеки».

Визначено зміст поняття «соціальна спільність метеки». Розкрито взаємозв'язки змісту понять «соціальна спільність метеки», «чеснотливість громадянина», а також проаналізовано соціальну сутність цих взаємозв'язків.

Досліджено соціальний механізм формування соціальної спільності – метеки. Встановлена сутність когнітивної соціалізації як динамічного виміру властивостей соціального суб'єкта. Обгрунтовано, що стиль життя та рівень розвитку когнітивної соціалізації цієї соціальної спільності набувають токсичного характеру для ліберальної демократії.

Доведено, що рівень когнітивної соціалізації соціального суб'єкта, зокрема, колективного, об'єктивується через усвідомлення ним кореляції впливу цих дій як на задоволення власних духовних і практичних потреб, так і на перетворення цих дій на перешкоду їх задоволенню.

Показано, що участь соціальної спільності метеки у процесі державного управління породжує тенденцію трансформації моделі ліберальної демократії у модель авторитарного управління державою.

Розкрито сутність впливу сучасних інформаційних технологій на формування свідомістю соціального суб'єкта неадекватних до дійсних вимірів. Доведено, об'єктивація хибних образів соціальної дійсності діями спільності метеки стає причиною погіршення соціальних умов існування не тільки цієї, але й інших соціальних спільностей, тобто, породжує структурні дисфункції у системі фнкціонування і розвитку ліберальної демократії.

Обґрунтовано необхідність інкорпорації у систему ліберальної демократії специфічного об'єктивного запобіжника, покликаного нейтралізувати негативний вплив соціальної спільності метеки на ефективність забезпечення цією системою державного управління оптимальних умов функціонування інших елементів соціальної структури і суспільства загалом.

Ключові слова: демократія, ліберальна демократія, державне управління, форми державного управління, когнітивна соціалізація, метеки, електорат,

Balanovsky Yaroslav Mykhailovych Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, tel.: (04744) 3-45-82, https://orcid.org/0000-0003-2323-5956

Berzhanir Anatolii Leonidovych Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, tel.: (04744) 3-45-82, https://orcid.org/0000-0002-3224-5008

ANALYSIS OF SECURITY ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF LIBERAL DEMOCRACY AS A FORM OF GOVERNMENT

Abstract. The article reveals the peculiarities of the security aspects of liberal democracy as a model of public administration. The author substantiates the need to apply a certain safeguard against the impact on this model of social community, designated by Aristotle as «meteka».

The content of the concept of «social community of meteka» is defined. The interrelationships of the content of the concepts of «social community of meteka» and «virtue of a citizen» are revealed, and the social essence of these interrelationships is analyzed.

The social mechanism of formation of the social community – meteka – is investigated. The essence of cognitive socialization as a dynamic dimension of the properties of a social subject is determined. It is substantiated that the lifestyle and level of development of cognitive socialization of this social community are becoming toxic for liberal democracy.

It is proved that the level of cognitive socialization of a social subject, in particular, a collective one, is objectified through its awareness of the correlation of

the impact of these actions on the satisfaction of its own spiritual and practical needs, and on the transformation of these actions into an obstacle to their satisfaction.

It is shown that the participation of the social community of meteka in the process of public administration generates a tendency to transform the model of liberal democracy into a model of authoritarian state governance.

The essence of the influence of modern information technologies on the formation of inadequate to the actual dimensions by the consciousness of the social subject is revealed. It is proved that the objectification of false images of social reality by the actions of the meteka community causes a deterioration in the social conditions of existence of not only this but also other social communities, that is, it generates structural dysfunctions in the system of functioning and development of liberal democracy.

The author substantiates the need to incorporate into the system of liberal democracy a specific objective safeguard designed to neutralize the negative impact of the social community of the meteka on the effectiveness of this system of public administration in ensuring optimal conditions for the functioning of other elements of the social structure and society as a whole.

Keywords: democracy, liberal democracy, public administration, forms of public administration, cognitive socialization, meteka, electorate.

Постановка проблеми. Демократія, під якою розуміється певний зразок соціально-політичної організації державної влади, зародилася у Стародавній Греції (Афіни, Мегари тощо). З моменту становлення моделі афінської демократії минуло більше двох тисяч років.

За цей час якісно змінилися держави, суспільства та соціальні спільності. Разом з тим, не зважаючи на докорінні прогресивні зміни суспільних механізмів, їх визначальна властивість відображена змістом поняття «демократія». Констатація цього факту надає особливої значущості дослідженню того, наскільки ефективно така модель державного управління відповідає потребам сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До основних джерел пізнання сутнісних характеристик демократичного правління державою слід, безсумнівно, віднести твори Сократа, Платона («Держава»), Аристотеля («Афінська політія. Державне облаштування афінян»). Серед сучасних зарубіжних дослідників демократії обов'язково слід назвати Джейсона Бреннана «Проти демократії» (2016 р.), Джованні Сарторі «Переглядаючи теорію демократії» (1987 р.), Френсіса Фукуяму «Лібералізм і його протиріччя» (2022 р.), Тімоті Снайдера «Про тиранію. Двадцять уроків XX століття.» (2017 р.), Брайана Каплана «Міф про раціонального виборця. Чому демократії обирають погану політику» (2007 р.), Девіда Гелда «Моделі демократії» (2006 р.), Гільєрмо ОДоннела «Делегативна демократія» (1991 р.), Денкварта Растоу «Переходи до демократії: спроба динамічної моделі» (1970 р.), Роберта Даля «Поліархія: участь і опозиція» (1971 р.), Реймона Арона «Демократія і тоталітаризм» (1965 р.).

З українських дослідників форм державного управління назвемо О. Литовську «Драматургія Аристофоана та криза полісного світогляду» (2013 р.), Л. Нагорну «Демократія» (2004 р.), С. Крижицького «Поліс» (2011 р.). І. Паська «Громадянське суспільство і національна ідея: Україна на тлі європейських процесів: компаративні нариси» (1999 р.), О. Мустафіна «Справжня історія стародавнього часу» (2020 р.), О. Петришина «Форми демократії» (2017 р.), Є. Онацького «Демократія» (1958 р.), В. Шаповала «Безпосередня демократія і представницька демократія у взаємозв'язках» (2004 р.).

Метою статті є дослідження порівняльний аналіз структури первісної демократичної моделі державного управління, запровадженої у Стародавніх Афінах із моделлю демократії, типової для сучасного суспільства. Таким чином, можна дослідити еволюцію ефективності функціонування цієї форми впорядкування політичного життя суспільства.

Виклад основного матеріалу. Деякі дослідники стверджують, що термін «демократія» з'явився після здійснення реформ Перикла для позначення тієї моделі організації влади в афінській державі, яка була запроваджена цими реформами. Л. Нагорна пише: «Авторство терміна «демократія» пов'язують з ім'ям Перикла, який означив ним лад, що впроваджувався під його (Перикла) началом в Афінах і протиставлявся тиранії» [1]

Опис, критичний аналіз моделі державного управління, запровадженої реформами Перикла і названої «демократією» започаткували ще давньогрецькі філософи. Так, наприклад, Аристотель у своїй праці «Афінська політія. Державне облаштування афінян» стверджує, до реформ Перикла в Афінській державі «…протягом тривалого часу мав місце розбрат між знаттю і народом. Потрібно мати на увазі, що взагалі державний лад був олігархічним, але головним було те, що бідні знаходилися у рабстві не тільки самі, але також і діти, і дружини. Називалися вони пелатами і шестидольниками, тому що на таких орендних умовах обробляли поля заможних. Взагалі уся земля була у руках не багатьох» [2].

Стародавня Аттика на той час являла собою низку специфічних соціальних утворень, з часом їх було названо містами-державами. Особливістю цих держав було те, що вони були своєрідними агломераціями жителів міста та сільського населення, яке поселялося навколо міста. Кожна така агломерація, наприклад, Афіни, Мегари, Спарта тощо і були містами-державами або, іншими словами, полісами. Частина населення міста-держави отримала право брати участь у формулюванні владних рішень, спрямованих на задоволення загальних потреб, Ця частина населення була називана демосом.

Термін «демос» походить від терміну «дем» який має кілька значень. «Дем – територіальний округ у Стародавній Аттиці; іншими словами, дем – це сільська община, громада. «За мікенської доби словом «демос» (точніше – «дамос») стали позначати село, яке сплачувало податки на користь царського

палацу, і, відповідно, сільську громаду. За гомерівської доби (близько XI – IX століть до нашої ери) і архаїчної доби (VIII –VI століття до нашої ери) термін набув ширшого значення, Так почали називати і велику міську громаду, що становила поліс» [3].

Детальний опис моделі державного управління, запровадженої у Афінах знаходимо у працях Аристотеля. Давньогрецький філософ розглядає державу як специфічну модель впорядкування, організації спільного буття людей. Ті, хто проживає на території, де діє певна модель організації спільного життя, названа державою, мають до цієї моделі впорядкування різне ставлення або, іншими словами, знаходяться із цією моделлю у якісно різних взаємодіях, взаємозв'язках, взаємозалежностях виконують у ній різні функції. Однією із таких якісно різних категорій людей є громадяни держави. За словами Аристотеля, «…держава є певна сукупність громадян» [2].

Для нашого дослідження важливою є теза мислителя «…потрібно розглянути, кого треба вважати громадянином і що таке громадянин…» [2]. Наголосивши на дискусійності визначення явища, позначеного терміном «громадянин», давньогрецький філософ намагається знайти відповідь на сформульоване ним запитання методом усунення із класу предметів «громадянин» тих конкретних одиниць цих предметів, які на його переконання не мають властивостей, необхідних для належності до визначеного ним класу. Таким методом він виносить за межі названого ним роду явищ «почесних громадян». На його переконання, «не робить людину громадянином і місце проживання, бо ж у такий самий спосіб навколо нас живуть і слуги, й раби та, попри це, вони не вважаються ними (громадянами). Громадянами можуть не вважатися й особи, котрі виступають на суді, наприклад, позивачами або відповідачами, оскільки вони мають право звертатися до суду. Зауважимо, що іноземці теж володіють таким правом на підставі укладених угод. Щодо метеків, то вони не володіють правами (громадянства) у повному обсязі, а вдаються за допомогою до того чи іншого ласкавця. Отож і метеки беруть участь не в усіх державних справах» [2].

До неповноправних громадян Стагіріт також відносить неповнолітніх. «Те ж саме можна твердити і про юнаків, що не досягли повноліття, а тому не внесені до громадянських списків, і про дідів, звільнених (за старістю) від виконання громадянських обов'язків, – усі вони громадяни у відносному розумінні. А ще до перших (юнаків) ми можемо вживати визначення «вільні від обов'язків», а до других – «громадяни похилого віку» [2].

На підґрунті здійсненого ним аналізу, давньогрецький філософ декларує таке визначення громадянина: «Ми ж вважатимемо громадянами тих, хто бере участь у суді і народних зборах. Таке визначення поняття громадянина найкраще підходить усім, хто називається громадянами» [2].

Для нашого дослідження важливим є зауваження Аристотеля про наявність у державі тих, хто не має повного обсягу прав громадянина. Таким

чином, він по суті вирізняє серед людей, які проживають на території певного міста-держави три якісно різних категорії жителів. По-перше, громадяни; по-друге, не повноправні громадяни, він називає їх метеки (тобто, ті хто не має усієї повноти прав громадянина, наприклад, може звертатися по судовий захист, але не безпосередньо, а через особу громадянина); по-третє, апатриди або негромадяни. Зауважимо, для позначення тих, хто не володіє повним обсягом прав громадянина застосуємо термін, вжитий Аристотелем – «метеки».

Тут необхідно підкреслити, що Аристотель вважає атрибутом первинної (у сучасній політології вона дістала назву «пряма» або «безпосередня») форми демократії є розрізнення людей за рівнем їх залучення у вирішення загальних для них потреб. Тобто, демократія – це модель організації соціально-політичного процесу змістом якого є задоволення спільних потреб і у якому учасники цього процесу розрізняються як за їх місцем у цій організації, так і за функціями, що їх вони виконують. Або, іншими словами, первинна форма демократії передбачала різні рівні інтегрованості у політичний процес. Одні із його учасників були повноправними представниками, інші (метеки) володіли тільки частиною повноважень, ще інші (у першу чергу – раби) знаходилися за його межами.

Демос (повноправні громадяни) визначає засоби і способи задоволення спільних потреб, реалізує свою владу, волю через утвердження того або того рішення усіма учасниками загальних зборів громадян полісу і таким чином демосу. Водночас, кожен окремий громадянин, уже як приватна особа, а також метеки та негромадяни виконують волю демосу, встановлені ним закони, розпорядження, об'єктивують свою підвладність.

Критерієм для віднесення населення міста-держави до кожної із трьох названих категорій давньогрецький філософ вважає наявність або відсутність у них характеристик, які він позначає терміном «чеснотливість». «Чесноти громадянина саме в тому й полягають, аби правильно застосовувати те й те вміння (керувати й коритися) щодо вільних громадян» [2]. Тобто, демос і на рівні окремого індивіда, і на рівні сукупного суб'єкта своїм атрибутом повинен мати, по-перше, певний рівень когнітивної соціалізації, щоб розуміти сутність групових потреб, а, отже, затверджувати рішення, необхідні для їх задоволення та, по-друге, волю, щоб уже як окремий індивід виконувати розпорядження колективного соціально-політичного суб'єкта – демосу.

Цікаво, що наявність цієї якісної характеристики Стагірит пов'язує із певним стилем життя «…треба визнати, що ті чесноти громадянина, про які мова йшла вище, притаманні не всім, навіть не всім вільнонародженим, а тільки тим, хто звільнений від робіт, необхідних для повсякденного життя» [2]. В іншому місці він розвиває цю тезу – «…неможливо, аби ремісник чи поденник користувалися громадянськими правами, оскільки, виконуючи повсякденні обов'язки, вони не зможуть виявляти чесноти належним чином» [2].

На переконання Аристотеля, «…чеснота доброго громадянина, мабуть, полягає саме в тому, аби вміти прекрасно повелівати й належно коритися. Отже, коли припустити, що чеснота досконалої людини – це здатність повелівати, а чеснота громадянина – і те, й друге (тобто вміння повелівати й коритися), … громадянинові треба опанувати обидві (здатності) – керувати й коритися – і виявляти ту й ту здатність» [2].

В іншому місці він ще раз наголошує на атрибутивному характерові сукупності якісних характеристик громадянина, позначених терміном «чеснотливість». «Чесноти громадянина саме в тому й полягають, аби правильно застосовувати те й те вміння (керувати й коритися) щодо вільних громадян» [2].

Таким чином, первісна форма демократії (у сучасній політології вона має назви «пряма демократія», «безпосередня демократія») містить захисний механізм, своєрідний «захист від stultus (дурня)». Цей механізм відсікає можливість особам, які, по-перше, не здатні до усвідомлення спільних потреб та, по-друге, не мають волі, бажання, прагнення до індивідуальних і спільних дій, спрямованих на задоволення загальних потреб від участі у політичному процесі. Через описаний вище механізм захисту системи «пряма демократія» соціальний суб'єкт, позначений терміном «stultus» втрачає можливість привносити флуктуації, збурення, деструкцію у її функціонування.

Важливо також виявити чинники, які позбавляють індивіда здатності, по-перше, усвідомлювати існування, кореляцію одиничних (індивідуальних), колективних та загальних (суспільних) потреб); по-друге, роблять індивіда нездатним до приватних, колективних та спільних (суспільних) дій, спрямованих на задоволення загальних потреб. Такими чинниками Аристотель називає рабство і власне стиль життя підґрунтям, якого є заняття ремеслом. Ремесло, безвідносно до того, йдеться про чинбарство, гончарство, ковальство тощо робить для людини, яка займається таким ремеслом неможливим достатньо чітке, глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків між приватними, колективними та суспільними потребами.

Для успіху у занятті певним ремеслом людина віддає настільки багато часу і зусиль, що на усвідомлення сутності політичного життя, свого місця і функцій у політичному процесі ні часу, ні соціальної енергії у неї не залишається. Іншими словами, під впливом певного стилю життя когнітивна соціалізація такого індивіда, за Ж. Піаже, не піднімається до четвертого рівня [4]. Така людина у разі спроби залучити її до політичного процесу стає деструктивним елементом у політичній системі, своїми діями вона руйнуватиме організаційну модель, нищитиме політичне впорядкування. Для захисту себе від деструктивного впливу система виводить такий чинник за межі своєї структури. Метеки були особисто вільними, могли вести своє приватне господарство, отже, займатися певним ремеслом, але вони не мали чеснот громадянина, а тому не мали можливості затверджувати владні рішення. Через усунення метеків від можливості затверджувати владні рішення політична

система прямої демократії зміцнюється структурно, нарощує свій потенціал для протидії внутрішньому деструктивному, руйнівному впливу.

Сьогоднішні суспільства, держави значно відрізняються від свого попередника у Стародавніх Афінах. Для нашого дослідження важливими є такі дві його якісні характеристики:

– по-перше, через зростання чисельності населення «демос» втратив фізичну можливість для здійснення безпосередньої або прямої демократії;

– по-друге, незрівнянно зросли інформаційні потоки, тому засоби масової інформації саме із цієї причини цілком слушно називають четвертою владою.

У європейських, деяких інших країнах встановився різновид представницької, так званої «ліберальної демократії». Специфікою цієї моделі є те, що нею передбачається не безпосереднє управління задоволенням загальних проблем, не безпосередня влада демосу, а опосередкована. Демос, що його ми розуміємо спільнотою громадян певного полісу, як сукупний суб'єкт втратив здатність об'єднатися цілісним суб'єктом у межах локального фізичного простору, яким у стародавніх містах-державах була центральна площа загальних зібрань.

Таким чином, безпосередня взаємодія людей у межах центральної міської площі була трансформована в опосередковану простором сучасних державних кордонів. Якісної зміни зазнала функція вироблення, затвердження владних рішень. Демос не самостійно розробляє, встановлює владні рішення, а тільки передає функцію владних рішень, формулювання законів комусь із представників демосу. Іншими словами, у моделі ліберальної демократії демос не формулює владні рішення, стверджує закони тощо, а тільки встановлює хто, від його імені виконуватиме цю функцію.

Також у ліберальній демократії зникає запобіжник, названий Аристотелем Стагіритом «метеками». Хоча сама специфічна соціальна спільність метеків продовжує існувати і у сучасному суспільстві.

Сучасна ліберальна демократія не враховує того, що, по-перше, люди розрізняються за рівнем когнітивної соціалізації та, по-друге, певний стиль життя не дозволяє їм набути, у термінології стародавнього філософа, громадянської чеснотливості. Однак, ігнорування таких об'єктивних властивостей суспільства зовсім не означає, що ці чинники не впливають на характер держави і суспільства. Образно кажучи, голова, схована у піску зовсім не захищає інші частини тіла від зовнішнього впливу.

Для здійснення влади демосом ліберально-демократична модель пропонує будь-кому із тих, хто погоджується брати участь у процесі обирання обирати будь-кого із тих, хто виявляє бажання здійснювати владні повноваження. Термін «обирати» за своїм змістом передбачає дію соціального суб'єкта на власний розсуд. На вибір метека (цей суб'єкт не має вимірів, названих чеснотливістю) не впливає нічого, крім його власного розуміння

сутності явища. А саме це розуміння, усвідомлення для значного відсотка тих, хто обирає є неадекватним до дійсних характеристик того, кого такий суб'єкт обирає, до дійсних характеристик явища обирання. Тобто, свідомість індивіда когнітивна соціалізація має невисокий рівень виявляється нездатною сформувати глибокий, достовірний сутнісний образ того, кого такий індивід обирає.

Індивід із низьким рівнем когнітивної соціалізації виявляється також нездатним усвідомити сутність, першочерговість, сукупність, актуальність спільних проблем, які обраний ним суб'єкт буде вирішувати. Нездатність формувати достовірні образи соціальної реальності спричинена недостатнім рівнем соціалізації, стилем життя посилюється цілеспрямованим тиском на свідомість електорату недостовірної інформації, сформульованої ворогами демократії – автократами. Симулякри, латенти, фейки стають потужним засобом впливу на свідомість, мотивом дій соціальної спільності – метеки.

Результат об'єктивації метеками образів, сформованих токсичною інформацією автократів Джейсон Бреннан описує так: «Близько 65 років тому в США почали вимірювати рівень обізнаності виборців. Тоді результати були пригнічуючими, пригнічують вони і тепер. Протягом всього часу вимірювань середній, модальний і медіанний виборець були дезінформованими або незнаючими щодо основної політичної інформації; ще менше вони знали про передові досягнення суспільних наук. Незнання та дезінформація змушують їх підтримувати політику та кандидатів, котрих вони не підтримали б, якби були більш поінформованими. Як наслідок, ми одержуємо менш оптимальні, а інколи й досить погані політичні результати» [5].

Дуже актуальною ця проблема є і для нашої країни. Безвідносно до мети, дії українського демосу за своїм змістовим наповненням і наслідками деколи стають причиною інтоксикації соціального середовища його існування. Тобто, такі дії катастрофічно погіршують соціальне, економічне, політичне, безпекове, культурне середовища, у яких існує цей соціальний суб'єкт [6].

Прикладом токсичної маніпуляції поведінкою є підміна понять «демос» та «електорат». У моделі ліберальної демократії демос як соціально-політичний суб'єкт зникає. Натомість з'являється інший учасник процесу обирання, який позначається терміном «електорат». Однак, за електоратом моделлю ліберальної демократії не передбачається виконання функції ні законодавчої, ні виконавчої, ні судової влади. У сучасному суспільстві із дискурсу зникає термін «демос», принаймні у тому значенні, яке це поняття мало для Аристотеля. А «влада» електорату зводиться до обирання тих, хто від його імені здійснюватиме усі гілки влади. Очевидно, влада демосу і влада електорату – якісно різні владні можливості.

Отож, цілком виправдано буде стверджувати, що ліберальна демократія як певна система має конструктивну ваду, бо вона допускає у своїй структурі елемент, патологічний для цієї системи. Такий елемент (соціальна спільність)

є близьким за своїми соціальними вимірами до спільноти, позначеної Аристотелем Стагіритом терміном «метеки» і виявляється найслабкішою ланкою внутрішньої будови ліберальної демократії. Спільнота метеки виявляється найуразливішою для дій технологій спотворення інформації.

Цей образ об'єктивується метеками через його дії, тобто, метеки задовольняють не власні інтереси, а потреби автократів. Своїми діями вони не покращують, а погіршують власне становище. Подібну оцінку соціальної спільності метеки знаходимо і у Джейсона Бреннана: «Я вважаю, що більшість людей погано розбираються в політиці й політика є поганою справою для більшості з нас, але я не стверджую, що через це ми повинні зменшувати (чи збільшувати) сферу урядування. Натомість я стверджую, що повинна бути зменшена кількість тих, кому дозволено брати політичну участь. Адже коли справа доходить до політики, деякі люди знають багато чого, проте більшість не знає нічого, а багато хто знає ще менше, аніж нічого» [5].

У сучасних демократичних умовах електорат є важливою складовою політичного процесу, але він має й певні недоліки, які можуть впливати на якість демократії та ефективність управління. Недостатній рівень електорату може створювати загрози для стабільності держави, якщо громадяни не відповідально ставляться до свого вибору. Вирішення цих проблем можливе через підвищення рівня політичної освіти, боротьбу з дезінформацією та формування активної громадянської позиції.

Висновки. Здійснений аналіз об'єктивних властивостей моделі державного управління за умов ліберальної демократії неспростовно доводить, ця модель містить конструктивну ваду. Така форма організації державної влади не має у своїй структурі своєрідного запобіжника, захисту від дій соціально-політичного суб'єкта метеки. Описана ще Аристотелем Стагіритом спільнота метеки з її рівнем когнітивної соціалізації, з її стилем життя, під впливом токсичних інформаційних потоків стає чинником руйнування ліберальної демократії, започатковує процеси трансформації її у якісно іншу модель – автократію.

Література:

1. Нагорна Л. П. Демократія. *Енциклопедія історії України* / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2004. 688 с. URL: https://numl.org/1g6t (дата звернення: 5.03.2025).

2. Арістотель. Політика. Київ : Основи, 2000. 239 с. URL: https://numl.org/1g6u (дата звернення: 6.03.2025).

3. Демос. *Електронна версія «Великої української енциклопедії».* URL: https://numl.org/1g6u (дата звернення: 6.03.2025).

4. Рюль В. Дослідження феномену соціалізації в наукових концепціях розвитку особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 23. С. 150–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_23_55 (дата звернення: 7.03.2025).

5. Джейсон Бреннан Проти демократії. URL: https://numl.org/1g6x (дата звернення: 7.03.2025).

6. Балановський Я. М., Бержанір А. Л. Соціологічні рефлексії на тему свідомості великих соціальних спільнот. *Вісник науки та освіти. Серія «Соціологія».* 2024. Вип. № 10(28). С. 1595–1606. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/16156/16228 (дата звернення: 8.03.2025).

References:

1. Nahorna, L. P. Demokratiia [Democracy]. Retrieved from https://numl.org/1g6t [in Ukrainian].

2. Aristotel, Polityka [Politics]. Retrieved from https://numl.org/1g6u [in Ukrainian].

3. Demos [Demos]. Retrieved from https://numl.org/1g6u [in Ukrainian].

4. Riul, V. (2011) Doslidzhennia fenomenu sotsializatsii v naukovykh kontseptsiiakh rozvytku osobystosti [The study of the phenomenon of socialization in scientific concepts of personality development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work,* 23, 150–154. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_23_55 [in Ukrainian].

5. Dzheison, Brennan Proty demokratii [Against democracy]. Retrieved from https://numl.org/1g6x [in Ukrainian].

6. Balanovskyi, Ya. M., Berzhanir, A. L. (2024) Sotsiolohichni refleksii na temu svidomosti velykykh sotsialnykh spilnot [Sociological reflections on the consciousness of large social communities].. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia «Sotsiolohiia» – Bulletin of Science and Education. Series «Sociology»,* 10(28), 1595–1606. Retrieved from http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/16156/16228 [in Ukrainian].